

Motion till riksdagen 2013/14:C229

av Jan Lindholm och Amineh Kakabaveh (MP, V)

Bo- och byggemenskaper

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett uppdrag till Boverket om information.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda statligt stöd till utveckling av bogemenskaper i olika former.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att forskningen om bogemenskaper bör få högre prioritet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Boverkets bostadsmarknadsundersökningar även bör ta med frågor om bogemenskaper och byggemenskaper.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att förutsättningar för byggemenskaper enligt tysk förebild bör utredas och underlättas.

Bakgrund

Den stora skiljelinjen på den svenska bostadsmarknaden och den stora frågan för de boende är om man ska hyra eller äga sitt boende. Villkoren för dessa alternativ har under många år nu varit sådana att valet för den som har möjlighet har varit väldigt enkelt. Att äga har varit klart förmånligast rent ekonomiskt.

Sedan är det naturligtvis möjligt att både hyra och äga på olika sätt. Alliansregeringen har infört möjligheten att även äga en bostad i ett flerbostadshus på nästan samma villkor som ägandet av en fristående villa, s.k. ägarlägenheter.

Bogemenskaper i form av hus med kollektiva utrymmen på olika nivå eller omfattning förekommer såväl i form av hyresrätter som i form av bostadsrättsföreningar. Olika grader av formaliserade strukturer runt bogemenskaper

Fel! Okänt namn på

förekommer. Vår uppfattning är att många skulle vilja utveckla sitt boende mot en viss grad av bogemenskap, både unga och äldre, men att oklarheter kring formerna för bogemenskaper gör att det är svårt att hitta praktiska lösningar för dem som så önskar.

Att redan från början bygga gemensamt är ovanligt i Sverige men mycket vanligt i exempelvis Tyskland. Byggemenskaper är på många håll i Tyskland det vanligaste tillvägagångssättet för bostadsbyggande. Det sker småskaligt i form av samverkansgrupper med tio till trettio familjer. Det är ovanligt med större grupper än så. Vår uppfattning är att bostadsbyggandet i Sverige skulle må bra av att möjligheter för byggemenskaper utreddes.

Inledning

Sedan många år tillbaka är kollektivhus en etablerad boendeform i Sverige. Detta alternativ till konventionella bostäder har drivits fram av önskemål om en lagom vardagsgemenskap i boendet, om en god miljö för barn, om förenklat vardagsliv som kan främja jämställdhet och av önskemål om resurshushållning genom att dela på inköp och mathållning samt gemensamma lokaler som gästrum, lekrum, verkstäder, motionsrum m.m.

På 60- och 70-talen krävde i stort sett alla svenska kvinnoorganisationer att kollektivhus skulle byggas för att förenkla möjligheten att kombinera familj med kvinnors fortsatta yrkesliv. På 80-talet resulterade dessa krav i att ett 50-tal kollektivhus byggdes i Sverige, i de flesta fall med kommunala bostadsföretag som byggherrar. I den svenska modellen för kollektivhus har varje hushåll sin egen lägenhet medan de boende turas om att laga mat och göra andra saker tillsammans. Män och kvinnor delar i stort sett lika på ansvaret för hemarbetet. Sedan 80-talet har barnomsorg och annan service byggts ut, men aktuell forskning visar att hemarbetet fortfarande är en tung börda för många människor och att den ojämlika fördelningen av ansvaret i hemmet bidrar till bristen på jämställdhet i samhället.

Enligt uppgift från riksföreningen Kollektivhus NU finns 45 fungerande kollektivhus i Sverige. Trots att bostadsformer med gemenskap drivs av starka sociala mål ges inget samhällsstöd till kollektivhus. Tvärtom har Statistiska centralbyrån slutat registrera denna bostadsform i sin statistik medan flera kommuner (däribland Stockholm) lagt ned sin tidigare möjlighet att registrera intresse för bogemenskap. En orsak till att bogemenskap inte utvecklats mer är att kollektivhusen fortfarande är ganska okända och att många tror att privatlivet begränsas. Många tror också att kollektivhus bara är till för privilegierade grupper eller att denna bostadsform är dyr. Uppgifter från Kollektivhus NU tyder emellertid på att kollektivhus för fastighetsägare kan innebära fördelar som mindre förslitning och därmed lägre underhållskostnader, lägre kostnader för lägenhetsförmedling och fördelar i form av de boendes egen självförvaltning. Erfarenheter från kollektivhus i Borås, Malmö, Skarpnäck, Södertälje m.fl. orter tyder på att boendeformen är attraktiv för låginkomsttagare. Bogemenskap kan även fungera som ett instrument för att

främja integration mellan åldersgrupper, olika kulturer och människor med funktionsnedsättningar.

På senare år har många seniorgrupper runt om i landet visat intresse av att bo tillsammans. En del letar efter ett boende som de själva kan påverka, forma och flytta in i, men de är osäkra på hur de ska närma sig den egna kommunen. Detta är inte bara en svensk utveckling utan något som ökar på många håll runt om i Europa. Danmark, Tyskland och Nederländerna är ledande inom området och har värdefulla erfarenheter att ta vara på. I böckerna *Bygga för seniorer* av Kerstin Känekull och *Bygga seniorboende tillsammans* – en handbok av Ingela Blomberg och Kerstin Känekull visas hur kommunerna skulle kunna arbeta för att stödja initiativ för bygg- och bogenenskap för äldre. Boverket och SKL skulle kunna spela en viktig roll genom att lyfta fram frågan om bo- och byggemenskaper, beskriva vad som är på gång på sina hemsidor, ta upp frågorna om gruppinitierade projekt i nästa bostadsmarknadsenkät och ta vara på erfarenheter från aktiva kommuner.

I Sverige har tidigare s.k. byggemenskaper nästan inte förekommit. Nyligen har dock Föreningen för byggemenskaper bildats med syfte att ge människor en större frihet att få ett boende anpassat efter de egna villkoren och behoven, detta genom att självständigt tillsammans planera, bygga och senare bo i ett hus som grundar sig på gruppens egna inställningar och idéer. Den nya upplåtelseformen ägarlägenheter som ännu inte fått någon större spridning skulle troligtvis passa mycket bra för byggemenskaper. I Tyskland, Danmark, USA och andra länder har byggemenskaper funnits länge och drivits med framgång. En rapport om byggemenskaper i Hamburg visar att denna form av initiativ får delstatligt stöd genom t.ex. markanvisning på fördelaktiga villkor samt hjälp med projektledare och arkitekt, särskilt sådana projekt som medverkar till integration av olika ålders- och inkomstgrupper eller av socialt utsatta grupper.

Svensk byggsektor domineras av ett fåtal stora aktörer. Situationen liknar oligopol som av många anses driva upp boendekostnaderna. Professor Kurt Psilanders forskning visar att små byggherrar kan bidra till lägre kostnader. Det finns därför god anledning för samhället att vidta åtgärder som kan bryta monopolsituationen.

Förslag till åtgärder

Mot bakgrund av det ovan anförda bör riksdagen ge regeringen till känna som sin uppfattning att följande åtgärder bör vidtas:

Boverket får i uppdrag att genomföra information i form av översikter över vad man vet om kollektivhusens möjligheter att främja a) jämställdhet mellan kvinnor och män, b) skapa en god miljö för barn och barnfamiljer, särskilt ensam barn och ensamföräldrar, c) bidra till ökat välmående på äldre dagar och ökad livslängd, samt d) minskad resursförbrukning genom att dela på lokaler, mat, redskap, prenumerationer osv.

Fel! Okänt namn på

Regeringen bör tillsätta en utredning om statligt stöd till bogemenskaper som ett instrument för att främja integration av utsatta grupper, t.ex. människor med funktionsnedsättning. Boverket har ju i uppdrag att föreslå stöd för byggande av ungdoms- och studentbostäder samt trygghetsboende genom äldreboende med gemensamma lokaler. Det borde därför inte vara några svårigheter att utvidga uppdraget till att omfatta även dessa frågor.

Söka möjligheter till omprioritering av forskningsmedel så att forskning kring ekonomiska fördelar av självförvaltning inom bogemenskaper kan studeras. Vilka resurser som i praktiken sparas eller kan sparas genom att dela på saker som matlagning, inköp, gästrum, lekutrymmen, verktyg, prenumerationer, verkstadslokaler, motionsrum i kollektivhus. Vidare forska kring vilka effekter kollektivt boende har för barn, kollektivhus som ett instrument för att främja jämställdhet mellan kvinnor och män, långsiktiga hälsoaspekter av rika sociala kontakter och hur sådana kan främjas genom bostadsplanering samt varför vissa kollektivhus avkollektiviserats medan andra fungerat väl i många år.

Uppdra till Boverket att tillsammans med länsstyrelserna ta med frågan om bogemenskaper för alla åldrar och byggemenskaper som produktionsform i de bostadsmarknadsenkäter som ställs till kommunerna.

Samt att utreda frågan om stöd till byggemenskaper, så som är vanligt i andra länder, exempelvis genom bidrag under en övergångsperiod till kommuner som vill satsa på idén. Stödet kan gälla hjälp med markanvisningar, lån och projektledning, som är fallet i Tyskland.

Stockholm den 25 september 2013

Jan Lindholm (MP)

Amineh Kakabaveh (V)